

Ուսումնական տարիների անվանումը Մարտիկի հաս-
նելուն և անկե ալ դէպ ի Փարիզ մեկնելուն լուրը
Հում հասեր է : Սոսթոյան զորապետը քաղաքա-
կան յանցանքով բանտը մանուկներուն շատերը ար-
ձակել է :

Հումայի քաղաքական գունդերը պիտի լուծուին
կ'ըսեն առհասարակ :

— Գաղղիայի կառավարութեան Պապի արքուն-
եացը հետ ունեցած վէճը քանի կ'երթայ կը սաստ-
կանայ : Գաղղիայի կ'ուզեն որ Հումայի տէրու-
թեան կառավարութիւնը ազատ սահմանադրական
ըլլայ Պիոս իններորդի արգէն ըրած աղաատական ջը-
նորհքներուն վրայ քանի մը բան ալ աւելցունելով,
որով ժողովուրդն ալ գոհ պիտի ըլլայ : Բայց Պիո-
սին քով մարդիկը գլխովին հակառակ են Գաղղի-
այի այս դիտաւորութեանը, այլ կ'ուզեն որ Հը-
ումայի կառավարութիւնը Վրիգորիս վեչտասան-
ներորդի կառավարութեան ամենեւին չի տարբեր-
ուի : Իսկ կ'երեւայ որ ասանկ մէկ կամք մը չ'իջի-
տի կրնայ յառաջ երթալ աղաատութեան համար այս
չափ արիւն թափուելէն ետեւ :

— Ռատէճի Վարդիայի խաղաղան բանակի
ընդհանուր հրամանատարը Պապին այցելութեան
երթալու համար այս օրերս Հում կ'ըստասուի :

— Լապրիայի կառավարութեան Վէնէտիկի ալ
կրկին տրեւէն ետեւ Վոսթրիքի զորապետը յոյ-
տարարութիւն մը հաներ է, որով Վէնէտիկ և
Քիստիայի պաշտօնական վիճակի մէջ է հիմա : Բա-
ղապատի հոգեւորական լուծուելու են : 24 ժամու մէջ
դէնք՝ վառօք և ամէն տեսակ պատերազմական սրա-
շար յիշեալ զորապետին յանձնուել են : Գիւլէ եւ
տեւ քաղաքական հաւաքումներ, աղաատական նը-
շաններ, աղաղակներ, երգեր և ինչ որ խառնու-
թիւն հանելու միջոցներ կան նե՛ր արգիլուել են :
Վէն օրագիր առանց դատարանութեան չի պիտի
հրատարակուին, և ոչ ալ առանց հրամանի տող մը
բան պիտի ապագրուի կամ հրատարակուի : ով որ
որ այս պատուէրներուն դէմ շարժի զինուորական
օրինօք ի մահ պիտի դատապարտուի :

— Կոյսը պիտի թրջուի երթալ այս օրերս,
գուցէ անկէ ալ Վէնէտիկ անցնի :

— Քիստիայի հրաւիրութիւնն ալ անպակաս կո-
տորած ընելով Վէնէտիկի մէջ բնակչաց ցաւը ու
սուգը կը կրկնապատուի :

— Հումայի պապէս կը դրեն օգոստոս 21 թը-
ւականով :

« Կայէ թ տեսնուած գործերուն ընթացքը բը-
նու մէկ ժամանակ դիւրին չեղաւ : Բանի մը օր
կայ որ գործերուն երեսը քիչ մը աղէկ էր, բայց
հիմա նորէն գէշի դարձաւ : Կ'երեւայ որ երկու
կողմէն իրար չեն հասկնար կամ հասկնալ չեն ու-
զեր : Խօսակցութիւններուն մէջն կ'երեւայ որ
Գաղղիան իւր տուած խորհուրդները չի պիտի կը-
նայ քաղցունել : Վէն մէկ քայլին արգելքները կը
բաղմամբաւորեն և ամէն մէկ արգելքն ալ մէյմէկ եւ-
կար վէճերու նիւթ է : Հին բաները միմեկի պար-
զուպէն չափաւորելն ալ մեծ աշխատութեան կարօտ
է : Կարծեմ վերջին ժողովներուն մէջ կառավարու-
թիւնը ժողովրդին ձեռքը յանձնուելն ալ չորոշ-
ուեցաւ : Հումայի կառավարութիւնը պիտի մնայ
գլխովին եկեղեցականաց ձեռքը :

« Եւս տնօրէնութիւնը թէ որ հաստատ է նէ,
չտո չի պիտի քէ՛ առաջընեն աւելի աղմուկով
պիտի ինչ կառավարուի, և անանկ որ ալ վերտին
կանգնելը անհնարին պիտի ըլլայ : Եւս մասին
բոլոր չափաւորական մարդոց նախատեսութիւնը և
երկիւղը մէկ է : Լուսօֆ կամը՝ որ հոս Եւրօպի
տէրութեան կողմէն դեսպան է, կուրօքն սաս-
տիկ հակառակութիւն մը կ'ընէ աշխարհականաց
դէմ : Գաղղիայի երեսփոխաններուն Վարդիայի
դեսպանէն ի զոտ մարդ օգնող չի կայ, այս մար-
դը ճարտար և մէկ չափաւոր լեզու մը գործածե-
լով անոնց հետ մէկ տեղ ազատ քաղաքականութի
կը խնդրէ Հումայի տէրութեան համար :

« Եւս տեղի խօսուածներուն կը նայիս նէ, չէ
թէ միայն աշխարհական կառավարութիւն չի պի-
տի ըլլայ հոս, հասկա հարկի վրայով ալ բուէ չի
պիտի կրնայ տալ երեսփոխաններուն խորհրդարա-
նը :

« Եւս ի զոտ երեք կարտինալ գրուել է հոս,
որոնք եւապետական կառավարութիւն մը կ'ընեն,
ուղաճնուն պէս կը շարժին, մարդ չի կայ խօսող
տէր Սալեւիլին տեղը՝ տէր Վիլիս պիտի գնեն Պա-
պի փոխանորդ : Հանգստա : Եւս այն տէր Վիլիսն է
է որ Վրիգորիս վեչտասաներորդ Պապին ժամա-
նակը մէկ գաղաատանը տեսնուեցաւ իւր քահանա-
յութեան պաշտօնին խոստ անվայել : յիշեալ կար-
տինալները առեան մըն ալ հաստատեցին, որ պիտի
քննեն բոլոր պաշտօնի մէջ եղող մարդոց վարմունքը
թէ գործի մէջ և թէ գործէն դուրս և այս քննուիլը
պիտի տեսէր մինչեւ Պապը իւր աթոռը դառնար :

Բայց Ուսումնական տարիների անվանումը Մարտիկի հաս-
նելուն և անկե ալ դէպ ի Փարիզ մեկնելուն լուրը
Հում հասեր է : Սոսթոյան զորապետը քաղաքա-
կան յանցանքով բանտը մանուկներուն շատերը ար-
ձակել է :

Հումայի քաղաքական գունդերը պիտի լուծուին
կ'ըսեն առհասարակ : Գաղղիայի կառավարութեան Պապի արքուն-
եացը հետ ունեցած վէճը քանի կ'երթայ կը սաստ-
կանայ : Գաղղիայի կ'ուզեն որ Հումայի տէրու-
թեան կառավարութիւնը ազատ սահմանադրական
ըլլայ Պիոս իններորդի արգէն ըրած աղաատական ջը-
նորհքներուն վրայ քանի մը բան ալ աւելցունելով,
որով ժողովուրդն ալ գոհ պիտի ըլլայ : Բայց Պիո-
սին քով մարդիկը գլխովին հակառակ են Գաղղի-
այի այս դիտաւորութեանը, այլ կ'ուզեն որ Հը-
ումայի կառավարութիւնը Վրիգորիս վեչտասան-
ներորդի կառավարութեան ամենեւին չի տարբեր-
ուի : Իսկ կ'երեւայ որ ասանկ մէկ կամք մը չ'իջի-
տի կրնայ յառաջ երթալ աղաատութեան համար այս
չափ արիւն թափուելէն ետեւ :

ԳԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Խաղաղասիրաց ժողովքը՝ որ օգոստոսի 22 ին
բացուեցաւ և նոյն ամսին 25 ին գոյուեցաւ մէկ
երեւելի գէպ մը կը համարուի : Եւս ժողովքը
որ աշխարհքին չորս կողմէն երեւելի մարդիկ դա-
լով կազմուեցաւ՝ ամէնուն սիրելի եղաւ իւր բարի
նպատակին համար : Վէնէտիկ ներքին չարու-
թեան որդայն հակառակ խաղաղասիրութեան ոգի
մը կը հանգչի և համաշխարհական անդորրութեան
սեր մը կ'արծարծի : Եւս որ այս իմաստնոց ժող-
վը ասանկ տխուր ու ցաւաքին պարագայներու մէջ
պատահեցաւ :

Խաղաղասիրաց ժողովքին վէճերը սա հետե-
ւեալ առաջարկութիւններուն վրայ կը պտուտուի :
Արովհետեւ զէնքի ձեռք զարնելը կ'արգիլեն
կրօնքը՝ բարոյականը՝ բանը ու մարդկութիւնը, ա-
նոր համար ամէն մարդուն պարտքն է, ամէն մար-
դուն փրկարար մէկ միջոցն է խնդրել, ընդունել
պատերազմը յաւիտեան վերջացունելու ճամբան :
Եւս հանուր խաղաղութեան բարեկամները օգոս-
տոս 22, 23 և 24 Փարիզ հաւաքուելով յայտնեցին
աշխարհի իրենց հետեւեալ բաղձանքները :

Ա. Բոստոն ժողովքին բարոյական և նիւ-
թական շահը ապահովող խաղաղութիւնն է, ա-
նոր համար կառավարութեան պարտաւորութիւնն
է իրենց մէջ եղած վէճերուն դատաւարան միջ-
նորդ դատաւորի մը յանձնել և անոնց հաւնաճը
և որոշածը իրենք ալ ընդունին :

Բ. Փառախաղ այն է որ, ամէն կառավարու-
թեանց ըստի որ ի միասին զէնքերին վար դնեն
պատերազմներին անուշ անգը կապելով, որպէս
զի ժողովրդաց վրայ ծանրացած թշուառութիւնը
թեթեւացի սրտերուն մէջ ապահովութիւն և ան-
դորրութիւն մանայ :

Գ. Խաղաղասիրաց ժողովքը կը պատուիրէ ա-
մէն խաղաղութեան բարեկամ եղող անձանց որ,
իւրաքանչիւր որ իւր երկրին մէջ բարոյէ խաղաղա-
սիրաց ժողովք մը հաստատուելու զանազան աղջաց
իմաստուն և կենցաղագէտ մարդոցմէ բաղկացած,
որպէս զի աղջաց կողմնակի պարտաւոր և իրաւան-
ցը վրայով ծագած վէճերուն դատաւարան ան ժո-
ղովքին յանձնուի :

Դ. Խաղաղասիրաց ժողովքը կ'արգիլէ պատուա-
խնդրութեան և երկրի ընդարձակութեան պատ-
ճառաւ ըլլուելը պատերազմներուն համար հա-
տատուած հարկապահանջութիւնները :

Ե. Խաղաղասիրաց ժողովքը կը պատուիրէ իւր
բոլոր անդամներուն որ երթան իրենց երկիրը, այն
ճամբով իրեն երիտասարդներուն ոգին ու սիրտը
որ բնաւ քաղաքական նախապաշարմունքներու ըն-
դունակութիւն չունենան, և զերծ ըլլան ժաման-
դական ատելութիւններէն, որոնք են գլխաւորապէս
այս ձախորդութիւններուն բուն պատճառը :

Զ. Խաղաղասիրաց ժողովքը նոյն պատուէրը
կուտայ կրօնական պաշտօնեայններուն և զրիչի տէր
մարդիկներուն, որովհետեւ ասոնց ձեռքը աղբ մը
առաւել կրնայ կրթութիւն կամ աղէկի կամ գէշի :

Է. Խաղաղասիրաց ժողովքը կը բաղձայ որ տե-
րութիւնները մէկ մէկու հետ հաղորդակցութիւն
նեն զիւրացնելն չզգենաւելով, երկաթէ ճանա-
պարհներով, սուրհանգակներով կամ ուրիշ որ և
իյնէ միջոցներով, նաեւ ջանան որ չափերին կշիռ-
ներին մէկ մէկու համեմատելով և մանաւանդ
խաղաղասիրաց մէկ մէկու հետ թղթակից ընկե-
րութիւնները շտապունելով ընդհանուր խաղաղու-
թեան հաստատութեանը նպատակն :

Ը. Խաղաղասիրաց ժողովքը ամէն ժողովրդին իր
հայրենի պիտի խաւրէ, որպէս զի պէտք եղած ատե-
նը թղթակցին հետ, և իւր բոլոր բաղձանքները
պիտի հաղորդէ կառավարութիւններուն : Բայց դը-
րան գիրքերուն համառօտութիւնը պիտի ցըղունէ
Գաղղիայի հասարակապետութեան նախագահին :

Խաղաղասիրաց ժողովքը ամէն տեղ մի և նոյն
համակրութիւնը չի գտաւ, զորօրինակ խոյճ օրա-
գիրը նայէ ինչ լեզու կը գործածէ այս ժողովքին
վրայով խօսած ատենը :

« Կա՛հով եմք որ քիչ մը ի-
րեն երեւակայութեան արագութեանը ինքզինքը
տուած բանաստեղծ մը եւել անանկ երազներ տե-
սաւ որ խաղաղասիրաց ժողովքին անդամներուն
տեսած երազներն բնաւ տարբերութիւն չունին :
Բայց թիւ ներքին մեզի թէ որ մենք փոքր ինչ կա-
կած ունինք անոնց տուած խորհուրդներուն տա-
կաւին ժամանակը հասած ըլլալուն : Ի՞նչ բանաւ
տեղծի Սեպտիկ տուած խորհուրդները պարու-
նակող օրէնքի մը առարկայն մեր Բրիտանիայի դա-
տաստանադրքին մէջ ըլլալ յիշուի ծաղրելի մէկ
յօդուած մը կը համարուէր : Եւս աստակ մէկ
գաղաղութիւն մը որ միայն Լաբուրայի մէկ քանի
տէրութիւնները սահմանել են, մէկ անօրինակ յա-
ւելուած մը պիտի ըլլայ մարդկային իրաւանց դա-
տաստանադրքին մէջ :

« Կը խաղաղասիրաց որ այս խաղաղութեան քա-
ղաքաւորները բնաւ միտք չունին իրենց ձեռնար-
կութեանը կարգը փոխելու, այլ պատրաստ են վե-
ճել ով որ իրենց կամայը հակառակ խօսելու
ըլլայ : Եւս նիւթին վրայ խօսած ատենին իրենց
սկզբունքը այն ըրած են որ՝ խաղաղութիւնը մէկ գերա-
զանց բան մըն է : Խաղաղութեան ժողովքը ըլլալուն
պէս անոր սկզբունքները խնդրել կը տարածուի կ'ը-
սեն խաղաղասիրաց բոլոր Լաբուրայ, ուր այն սկզ-
բունքները խիստ ոգրմելի վիճակի մը մէջ են : Եւ-
րոպի ինչու համար այնչափ խաղաղութեան յորդոր-
ուած քաղաքները տակաւին խառնութեւ մէջ են,
ըսելէ որ խաղաղասիրաց ժողովքին ջանքը այն է որ
միայն իրենց սկզբունքով աշխարհք կառավարու-
միւր մը փորձեն : ասոր համար քաղաքական գոր-
ծերը կը խաղաղասիրաց այս խաղաղասիր պարօննե-
րուն ձեռքը և դրական գործերը անոնց աչքին ա-
տելի է : Հար է՝ կ'ըսեն ինձի որ, դուն որ խաղա-
ղութեան աղէկութիւնը կը ծանօտաս, ինչու այս
չափ խաղաղութեան համար միայն մարդը զէմ
ուս որոնք աստուածաղէցիկ մարդիկ են և անվասա :
Եւս չեմ կրնար ըսել որ անվասա չեն : Կայէ խաղա-
ղասիրաց ժողովքին առաջին որոշումին մէջ ինչ կը
կարգաւորէ :

« Արովհետեւ ժողովքին բարոյական և նիւ-
թական երջանկութիւնը ապահովող միայն խա-
ղաղութիւնն է, պէտք է որ բոլոր կառավարու-
թիւնները իրենց մէջ ծագած վէճերուն դատաւ-
արանը միջնորդ դատաւորին, այսինքն՝ խաղաղա-
սիրաց ժողովքին յանձնել և անոնց խորհածը ու
որոշածը ընդունեն » :

« Հիմա թէ որ ընդունենք այս խօսքերը ու գոր-
ծերնիս անոր ձեռքը տանք որ միմեկի վրան խորհի,
հաղաղեցունենք այս հեղ աղաւնիներուն արծիւ-
ւը ու անգըղ, Եւս զիւրային վերաբերեալ գործ մը
պատահի նե՛ անոր ներքեւէն ինչ կը ծնանի : Իրենց
ընկերական յառաջադիմութեան մէջ մեզմէ խիստ
տարբեր ժողովուրդները մեզի հետ ուրիշ վէճ մը
չունին ընելը, բայց միայն մէկ վէճ մը կը տակաւ
ապրանքի վրայ կամ Պոնտի և կղզիին վրայ կամ ա-
րեւելեան խնդիր մը վրայ և միջնորդ դատաւորները
պիտի ըլլան խաղաղասիրաց ժողովքին որոշմանը
համեմատ (ընտանգ կամ Պալանտ) : Թող ելլեմ
Եւրօպիայի ու Կուրապ-Վենիկի մէջ տեղը մէկ վէճ
մը, Ռուսիայի պիտի կանչուի միջնորդ դատաւոր
ըլլալու : Եւս տեսնել բոլոր աղբին կառավարութիւ-
նը իսկոյն պիտի պարտաւորի չընդունել երկրին օ-
գուտը մէկ քանի օտարականներուն հաճելի
յանձնող սկզբունքը, որովհետեւ այն օտարական-
ները իրենց երկրին օգուտը պիտի ջանան խոթել
այն խնդրին մէջ :

« Բայց, պիտի պօռան խաղաղութեան ժողով-
քին անդամները, « Եւս չեմք ուզեր նե՛ կենցաղա-
ր գէտ, նե՛ զինուորական, նե՛ օրէնսդէտ, նե՛ ալ
« ասոնց նման հին արհեստաւորներ՝ որ մարդկային
« աղբին թշուառութեան իրենց շահը կը փնտը-
« ուն : մենք կ'ուզենք միջնորդ դատաւոր ըլլալու
« համար գրագէտ մարդիկ, գիտուն մարդիկ, աղ-
« գաւանութեանց մէջ ընկղմած կամ երկնային մար-
« միներուն մէջ մոլորած մարդիկ, մենք զանոնք
« վարկեան մը իրենց գրասենյակին կը յափշտա-
« կենք և կ'աղաչենք անոնց որ մէկ մը գլխութեամբ
« աչք մը նետեն մարդկային աղբին խառնակու-
« թեանը վրայ՝ անոնք շուտով աշխարհքին սրտագա-
« մատուն կ'ըլլան » :

« Արջափ որ գիտնականաց և գրագէտ մարդոց
յարգը ու արժանիքը կը ծանօտանք նե՛, սոս ալ կ'ը-
սեմք որ՝ ասիէ աւելի գէշ ընտրութիւն չկրնար ըլ-
լալ : Եւս գիտնականներուն մէջ չունիմք արգելօր
գերմանացի կարգադրողներ որ շատ ջըներ Գիտնա-
թոի աղբային ժողովին անդամ էին : Պ. Լաւիոն

